

Myklerud skole.

Sopelimen

NESODDEN
HISTORIELAGS
ÅRSSKRIFT
2003

INNHold	Side
Beretning 2002/2003	4
Søppelkrig mellom Kristiania og Nesodden.....	7
Smånytt fra herredstyret tidlig på 1900-tallet	11
Mennesker jeg møtte	19
Barndomsminner – «Huset i skogen»	21
En historisk vandring gjennom Fagerstrand	26
M. Urianstad Karosseri as	33
Den illegale radiosenderen CORNCRAKE ...	38
Forventninger, dugnad og borettslagsliv	42
In memoriam Randi Marie Moe	47

Forsidebildet: Myklerud «gamle» og «nye» skoler.

Artikkelforfattere i Sopelimen 2003

*Per Nordal, leder av
Nesodden Historielag*

Roar Johnsen

*Tore Granerud,
sekretær i Nesodden
Historielag*

*Bjørg Gulbrandsen,
styremedlem i
Nesodden Historielag*

Fredrik W. B. Gervad

Grethe Fossum

Redaktør av Sopelimen 2003: Harald Lorentzen.

Redaksjonskomité for Sopelimen 2003: Styret i Nesodden Historielag

BERETNING 2002/2003

Styret har i perioden hatt 7 møter og behandlet 46 saker.
Varamedlemmene har vært innkalt til alle møtene.
Laget er det største i Follo og har over 500 medlemmer.
Sverre Fundingrud er æresmedlem.

Styret har hatt følgende sammensetning:

Leder: Per Nordal
Nestleder: Harald Lorentzen (til 010903)
Sekretær: Tore Granerud
Kasserer: Leiv Bjerve
Styremedlem: Bjørg Gulbrandsen
Varamedlemmer: Arne Grøstad, Kjell Ødegaard og
Stein Turtumøygard.

Fra 010903 har Tore Granerud også fungert som nestleder.

Fra 010903 rykket Arne Grøstad inn som styremedlem.

Revisorer: Arne Isachsen og Herman Olav Grøv.

Desember 2002

– Stands på kjøpesenterne over hele bygda på lørdager med salg av "Sopelimen". Det ble solgt ca. 700 eksemplarer.

Mars 2003

– Foredrag på Samfunnshuset ved Stein Turtumøygard. "Den gang skogen levde". Over 100 mennesker var tilstede.

– Den årlige lokalhistoriske konkurransen mellom grunnskolene på Nesodden ble avviklet.

Mai 2003

– Rusletur fra Nesodden kirke til Bomansvik med 142 deltakere.

Juni/Juli/August 2003

– Nesodden kirke åpen for publikum hver mandag fra kl.1500-1800.
Over 100 personer var på besøk.

Historielaget arrangerte «åpen kirke» hver mandag hele sommeren 2003. De besøkende fikk informasjon om kirkens historie og en kaffekopp attåt. Tiltaket må betegnes som en suksess med mange besøkende.

September 2003

"Stand" på Jaer Mart'n med salg av "Sopelimen" og Nesoddens Historie bind 2. Tegning av nye medlemmer.

Oktober 2003

- Rusletur i området Løeshagaveien – Kirkeveien
- Etter mange oppfordringer gjentok Stein Turtumøygard sitt foredrag "Den gang skogen levde".

November 2003

- Årsmøte med foredrag
- Slektsgranskerkurs

Diverse

- Harald Lorentzen er ansatt som forfatter av Nesoddens Historie, bind 3 fra 010903. Boka er planlagt ferdig til lagets 25 års jubileum 21 oktober 2005. Den vil omhandle perioden fra ca. 1930 frem mot århundreskifte.
- Laget har som høringsinstans fremmet forslag i forbindelse med vei-navn og kommuneplaner.
- Det har vært holdt foredrag i lag, foreninger og på skolene.
- Arbeidet med gjenreising av "Fundingrudhuset" på To gård går raskt fremover. Uten den enorme innsatsen til Helge Hansen og hans dyktige medarbeidere, hadde det ikke vært mulig å gjennomføre dette prosjektet.
- Laget har fått egen hjemmeside på internett
www.Nesodden.Historielag.org

Bygdeforfatter Harald Lorentzen

er å treffe hver torsdag kl. 0900-1500 på sitt hjemmekontor i Solnedgangen 4, tlf. 66 91 21 35, mob. 920 60 893.

Han tar gjerne imot historier, bilder og annet historisk stoff fra perioden 1930-2000, til den nye bygdeboken Nesoddens Historie, bind 3.

Sopelimen 2002:

Sopelimen retter

En rettelse til min historie om barnehjemmet «Solgry» på Fagerstrand. Historien sto å lese i «Sopelimen 2002».

Dessverre skrev jeg at barnehjemmet flyttet til Mågerø, det er feil. «Solgry» flyttet til Ørkerød, og årstallet var nok 1947. Beklager feilen, men nå er den rettet opp.

B.G.

Store kraner fraktet søppelet opp på fyllinga.

Søppelkrig mellom Kristiania og Nesodden

Av Per Nordal

I 1897 sa Aker kommune nei til Kristianias planer om et pudretopplag (latrinegjødsel) i Aker. Det var klar tale og satte en effektiv stopper for Kristianias forventninger til å kjøre søppel også til Aker. Aker fikk etter hvert flere tettbygde strøk og hadde problemer med sitt eget avfall. Som en midlertidig ordning fikk Kristiania legge søppel i en fylling innerst i Frognerkilen. Denne ordningen varte til 1908. I mellomtiden måtte Kristiania se seg om etter andre muligheter. For Kristiania var det viktig å få avfallet ut av byen, for med søppelsteder fulgte stank, fluer, rotter, smittefare og fillepelling. Det ble bl.a. vurdert å ta i bruk forbrenningsovn, men dette ble for dyrt både å bygge og drive. Da var det man kom på ideen om en "søppeløy" i fjorden. "Søppeløya" skulle fungere som et utskip-

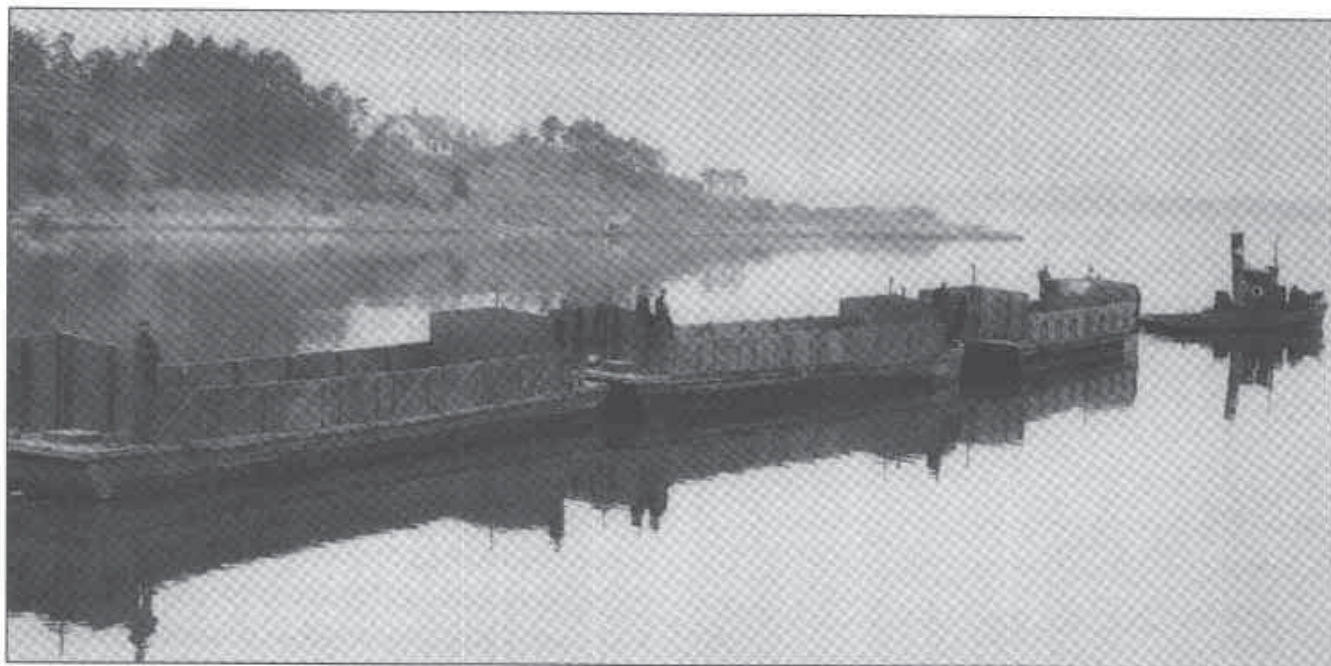
ningssted for gjødselsalget og fyllplass for den søpla som ikke ble solgt. Kristiania kommune søkte derfor i 1899 om å bruke Nakkholmen som opplagsplass for den søpla som ikke ble solgt. Nakkholmen er en øy på ca. 145 kvm² mellom Lindøya og Bygdøy. Nakkholmen hadde fra før et gartneri som kunne bruke søpla. Men den gang ei, Nakkholmen lå i Aker kommune. Beboerne på Bygdøy, også en del av Aker, protesterte. Sunnhetskommisjonen i Aker satte foten ned og nektet tillatelse med hjemmel i kommunens egne sunnhetsforskrifter.

Nesodden blir valgt

Men så oppdaget renholdsverket en ny mulighet. Ytterst i Bunnefjorden lå nordre og søndre Langøy, to øyer adskilt med et smalt sund. Øyene var privateid, men eieren var villig til å selge. Det beste av alt var imidlertid at øyene ikke lå i Aker, men i Nesodden kommune. Nesodden hadde imidlertid ikke vedtatt nye og strengere sunnhetsforskrifter. For Kristiania kommune gjaldt det derfor å sikre seg eiendomsretten og sette i gang så fort som mulig. Helsemyndighetene på Nesodden fikk derfor merke at naboskapet til Kristiania ikke bare hadde sine lyse sider. Renholdsverket mente at et søppelopplag på Langøyene ikke ville sjenere omgivelsene, da øyene lå så avsides. Det ble også hevdet at sommerhusene på øyene kunne leies bort uten problemer. Dessuten kunne øyene i tillegg til husholdningsavfall også løse et annet problem, nemlig gateoppsopt. Dette ble dumpet i fjorden mellom Bleikøya og Malmøya. Ulempen med dette var at en del av sopet drev inn på strendene med vind og vær. Ved å stenge sundet mellom Langøyene med lenser i hver ende kunne det flytende avfallet holdes på plass. Sunnhetskommisjonen på Nesodden vedtok en uttalelse mot søppelfylling på Langøyene, men dette kunne ikke hindre at Kristiania kjøpte øyene i 1902.

Fyllingen starter

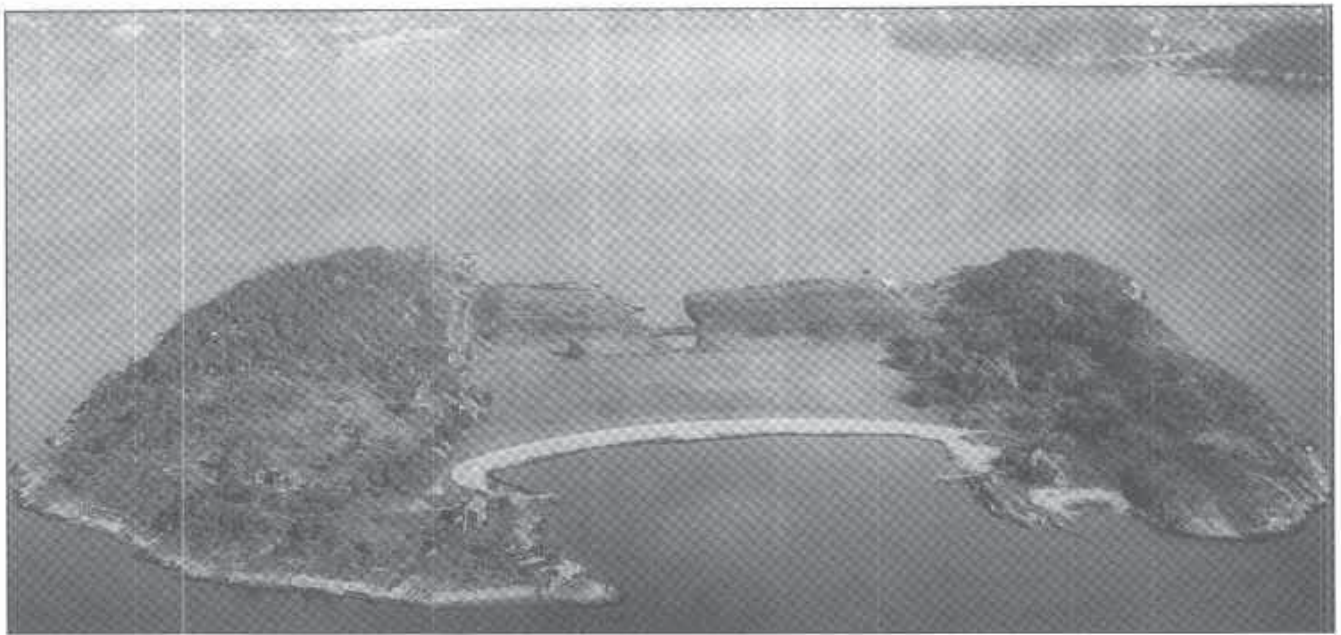
Høsten 1904 ble lenser lagt ut, og veivesenet begynte å fylle gatesop i sundet. Først i 1908 ble øyene tatt i bruk som søppelplass. Ideen

Slepebåten «Langø» med søppel-lørjene.

om gjødselsalg ble droppet, og Langøyene fungerte bare som fyllplass – en varig oppbevaringsplass for søppel. Til å begynne med lånte renholdsverket prammer av veivesenet og havnevesenet. Etter hvert kjøpte renholdsverket egne prammer – lørjer – som passet bedre til søppeltrafikken. Lensene holdt imidlertid ikke mål, og klagen fra Nesodden strømmet inn. Oppsop og søppel forurenset strendene.

For å hindre dette ble det senket tre skipsvrak midt i sundet for å bryte strømmen gjennom sundet. I 1910 gjorde skutene "Oscar" og "Jacob" av Fredrikstad og "Anna" av Drammen sin siste reis som strømbrytere i Langøysundet. I 1912 ble enda to skipsvrak til senket i sundet. I 1914 hadde renholdsverket fem lørjer og egen slepebåt i sin tjeneste. Renholdsverket mente at alt nå var gjort for å hindre plager av drivende søppel. Klagen tok imidlertid ikke slutt. Nå ble det klaget over vond lukt fra Langøyene. Klagen var så alvorlig at forbrenningsalternativet igjen ble satt på dagsorden, men ble forkastet på grunn av for store kostnader og sterke protester fra beboerne på Tøyen i Oslo, hvor et forbrenningsanlegg i tilfelle skulle bygges. I stedet for krig med beboerne på Tøyen ble det krig med sunnhetskommisjonen på Nesodden. Bystyret i Kristiania vedtok i

Etter at søppelfyllingen var over er de to øyene blitt til én – Langøyene.

1911 at søppelfyllingen på Langøyene skulle fortsette. Samme året godkjente departementet nye og strengere sunnhetsforskrifter for Nesodden. I september 1911 vedtok kommunestyret på Nesodden at søppelfyllingen på Langøyene skulle stenges, og renholdsverket fikk en måneds frist til å ordne dette. Dette ble ikke gjort, og bestyreren av renholdsverket fikk en bot på kr. 200,- som han nektet å betale. Det dreide seg nå om en strid om lukt, men hva er vond lukt? Lukten kom fra kloakkslam som ble fraktet til Langøyene. For å løse konflikten bestemte renholdsverket seg for å frakte slammet til Sørumsund. Etter dette var det bare spredte klager på «søppelfyllinga». Bestyreren av renholdsverket sa en gang at Langøyene ville gi plass for byens søppel i hundre år. Men dette var for optimistisk. Den var allikevel i bruk i 40 år. Senere har Langøyene vært et yndet friluftsområde for hovedstadens innbyggere, spesielt som badeplass om sommeren. I denne miljøsak fra første del av forrige århundre ble Nesodden overkjørt av sin mektige nabo i nord. Dette skyldtes først og fremst datidens desentraliserte «miljøpolitikk». Hver kommune hadde sine sunnhetsforskrifter, og det var svært få personer som var skeptisk til en søppelfylling i indre Oslofjord. Få røster sto opp for å forsvare fjorden som naturressurs og rekreasjonsområde.

Kilde: Inge Torstenson: «Fra Nattmann til Renholdsverk».

Smånytt fra herredstyret tidlig på 1900-tallet

Av Tore Granerud

De herredstyrene som ble valgt på Nesodden i løpet av de første tiårene på 1900-tallet, tok en lang rekke beslutninger som fikk stor betydning for å videreutvikle Nesodden til den bygda vi kjenner i dag. De besluttet utbygging av veier og kommunikasjon, opprettet elektrisitetsverk, bygde en rekke skoler, utviklet eldreomsorgen, arbeidet for å bedre legedekningen samtidig som de måtte ivareta løpende driftsoppgaver i kommunen. De utredet og besluttet først og fremst ved egen arbeidsinnsats, kommuneadministrasjonen var svært beskjeden. Og de gjorde det i en økonomisk situasjon som ikke lå tilbake for dagens trange økonomiske rammer. At økonomien var anstrengt illustreres godt av det vedtak herredstyret fattet da amtsingeniøren i 1901 foreslo at også veien Nesoddtangen–Berger nå burde bygges. Herredstyret protokollerte da som sitt vedtak at dette har vi ikke råd til nå, vi har bygget nye Presteskjærbakker, ny brygge på Presteskjær, Agnorveien, Sproveien og tre nye skolebygninger. Grensen er nådd. Slik sto saken frem til mai 1905, da det endelig ble besluttet å igangsette vei-prosjektet Berger–Nesoddtangen.

Veinett og bilkjøring

Etter hvert som veinettet ble bygget ut, samtidig som bilen gjorde sitt inntog, reiste det seg spørsmål om veiene også skulle brukes til bilkjøring. I oktober 1909 behandlet herredstyret en forespørsel fra Arbeidsdepartementet om erfaring og forhold med motorvogn. Herredstyret protokollerte som sitt svar at på Nesodden var det ingen kjørsel med motorvogn på veiene i bygda, så derfor var det heller ingen erfaring å rapportere. I april 1913 var saken om bilkjøring på Nesoddens veier igjen på dagsorden. Dette var mens Joh.

Ordfører Joh. Johnsen.

Johnsen hadde den første av sine mange perioder som ordfører. Da ville nemlig Amtmannen vite om bilkjøring kunne tillates på herredets bygdeveier. Med 7 mot 3 stemmer vedtok herredstyret at bilkjøring skulle tillates på alle bygdeveier. Dette vedtaket angret nok herredstyret noe på, for i juni 1914 foreslo Joh. Johnsen å anbefale overfor Amtmannen forbud for bilkjøring på alle veier på Nesodden, unntatt Sagstuen-Nesoddtangen, med avstikkere til Presteskjær og Hellvik. Forslaget ble vedtatt mot fem stemmer, og de fem ville ha forbud på samtlige veier. Året etter vedtok herredstyret at det skulle settes opp forbudsskilt for motorvogn

på Agnor og Kløfta, samt ved Hasle for veiene til Bylaget og Svestad, og ved Nesodden Kirke for veien mot Fjell.

Men idyllen måtte ta slutt. I 1917 veltet den nye tid innover Nesodden, og herredstyret tok til etterretning at kjøring med motorvogn skulle tillates på alle offentlige veier på Nesodden. Fortsatt ville imidlertid herredstyret unngå direkte råkjøring på veiene våre, særlig i mørket. I januar 1921 vedtok herredstyret at fartsgrensen etter mørkets frembrudd skulle være 15 km/t. Det var først i oktober 1924 at herredstyret ville være med på noe større fart. Fartsgrensen ble da satt til 25 km/t, med unntak for Fjellstrand, hvor grensen fortsatt skulle være 15 km/t. I februar 1928 prøvde herredstyret seg med å sette fartsgrensen til 35 km/t, men da protesterte lensmannen så kraftig at fartsgrensen på nytt ble satt til 25 km/t.

Legedekning.

Det sto også sentralt i herredstyrets arbeid å skaffe Nesodden en tilfredsstillende legedekning. Allerede i 1901 behandlet herredstyret et andragende om at dr. Bendixen fra Drøbak skulle få overta en ukentlig kontordag på Nesodden for behandling av syke. For øvrig

Ordfører Hartvig Andersen.

måtte lege tilkalles fra Drøbak. Dette førte til at dr. Johnsen fra Drøbak i april 1918 søkte om at kommunen skulle anskaffe nødvendig havre til hans hest under kjøring på Nesodden. Hvis ikke, måtte han slutte med å reise på Nesodden, opplyste dr. Johnsen. Herredstyret vedtok å kjøpe inn 250 kg. havre til hesten. Vi får håpe at havren smakte godt, for mye tyder på at dette ble Blakkens siste havre. Allerede i august 1918 søkte nemlig den samme dr. Johnsen om 150-200 liter bensin til driften av hans bil. I mars 1920 kom så melding om at Departementet hadde besluttet at Nesodden herred skulle bli eget legedistrikt. Ordføreren – det var Hartvig Ander-

sen fra Arbeiderpartiet som da bekledd dette vervet – ble straks bemyndiget til å avertere etter egnet bolig. Det skulle imidlertid vise seg svært vanskelig å skaffe en bolig som både tilfredstilte legen og passet inn i kommunens mangelfulle økonomi. Saken ble en gjenganger i flere år.

Kommunikasjon til lands og vanns

Kommunikasjoner langs Nesoddkysten og på langs over Nesodden ble også gjentatte ganger behandlet i herredstyret. I juli 1915 tok herredstyret opp at et motorbåtselskap anløp bryggene på Nesodden, noe som var til skade for den fremtidige dampskipsforbindelse mellom Nesodden og Kristiania. Herredstyret forbeholdt seg retten til selv å disponere over sine brygger, og dermed slippe skadelig konkurranse. Men herredstyret tenkte lenger enn til bare båttrafikk. I oktober 1919 besluttet de folkevalgte å nedsette en komite til å utrede jernbaneforbindelsen Nesodden–Drøbak–Røyken. Jobbetiden som rådet grunnen den gang, ga god grobunn for de store visjoner, og det ble jobbet iherdig og seriøst med prosjektet i flere år. Da komiteen i januar 1921 foreslo at kommunen skulle kjøpe

grunn til Nesoddtangen jernbanestasjon, fikk de fullmakt fra herredstyret til å innlede forhandlinger med grunneierne. Prosjektet døde stille hen etter hvert som jobbetid ble erstattet med ny knapphetstid. Mer langsiktig betydning fikk arbeidet med å opprette bussruter på langs av Nesodden. I april 1927 fikk Frithjof Knoph som representant for Nesodden Bilruter konsesjon for ett år på biltrafikk. Så i juni samme år behandlet herredstyret en søknad fra M.O. Schøyens Bilcentraler A.S. om konsesjon på bilruter på Nesodden. Grosserer Gustav Thrane Steen redegjorde for saken i herredstyret, som bestemte seg for å tegne seg for 1500 kr. i aksjer i det selskap som skulle opprettes. Konsesjonen ble meddelt for 5 år. Herredstyret ville gjerne ha Hasle-ruten ført frem til Hellvik og ruten Gjøfjell kapell frem til Nesoddtangen. Det tok imidlertid tid å få etablert dette rutetilbudet, og i slutten av september 1927 vedtok herredstyret å gi konsesjon til herrene Johns Treider og Rolf Helgerud. Dette skulle bli Nesodden Bilruter.

Det kommunale kontor

Den del av den kommunale administrasjonen som ordfører og herredstyre ikke ivaretok selv, var i lang tid overlatt til forskjellige komiteer, oppnevnt av herredstyret. Herredkassererjobben var deltidsjobb. På denne måten ble kommunens administrasjon spredt utover bygda, etter hvor de forskjellige komiteformenn og deltidsansatte bodde. I november 1923 vedtok herredstyret å nedsette en komite for å utrede et kommunalt kontor for Nesodden. Komiteens innstilling ble behandlet i januar 1924, og herredstyret besluttet da å opprette et kontor med tre funksjonærer, hvorav en kontorsjef. I april samme år ble det vedtatt at det kommunale kontor skulle lokaliseres til gamle Berger skole, og oppstarten ble satt til 1. januar 1925. Ikke lenge etter begynte så en mangeårig drakamp om fremtidig lokalisering av det kommunale kontor. I april 1926 besluttet Herredstyret å søke om å få overta den gamle skolebygningen på Persilengen til disposisjon for kommunale kontorer, inkludert herredstyrelokaler. I mai samme år gikk flertallet i herredstyret inn for flytting til Persilengen gamle skole. Mindretallet – som ikke over-

Det gamle kommunekontoret fra 1925 til 1945.

raskende var dominert av folk fra Nesoddens østside – var meget sterkt imot. En ny komite for å foreslå lokalisering ble vedtatt. I juni 1926 vedtok flertallet å få avholdt takst på Persilengen gamle skole, under fortsatt like sterke protester fra mindretallet, og i november samme år ble vedtaket om flytting til Persilengen gamle skole gjen tatt, nå med 10 mot 6 stemmer. Saken ble så liggende i ro noen år. Først i 1930 – etter at Markus Løes hadde påbegynt sin 12-årige periode som ordfører – dukket den opp igjen med en ny innstilling fra en ny komite.

Stadig nye lokaliseringer

Flertallet i denne komiteen foreslo tilbygg til gamle Berger skole og fortsatt tilhold der, mens mindretallet ville bygge på Persilengen gamle skole og flytte dit. Ved behandling i herredstyret gikk det ikke bedre enn at begge disse alternativ falt. Derimot vedtok herredstyret at nytt kommunelokale skulle bygges innenfor området Berger – Nesoddtangen – Prestegården – Fjell. I juni 1930 besluttet

Ordfører Markus Løes.

herredstyret å besiktige Hotell Signalen, for å se om dette kunne bli et kommunalt lokale. Dette ble det ikke noe av, men i januar 1934 foreslo Arthur Borgen at den komite som i sin tid var nedsatt for å skaffe tomt til kommunehus, måtte se på Signalen.

I mai 1934 la komiteen frem sin innstilling, men den delte seg med to stemmer for Rørs tomt vest for Kirken (ved veien Kirken-Fjeld), to for Johan Magnussens tomt på Bergerhøiden, mens en stemte for Signalen. Komiteen var enstemmig for at tomten måtte være stor nok, 10 mål kunne passe. I februar 1937 vedtok så herredstyret å forhandle om videre utvidelse av ek-

sisterende lokaler, og avvente forsøkspropriasjon vedrørende Signalen. I september 1938 foreslo Arbeiderpartiet å be om at herredstyret bevilget penger til kjøp av Signalen for nytt herredshus. Ordfører Markus Løes uttalte imidlertid at Nesoddtangen ikke var rett plass for herredshus. Tomten må velges sentralt i bygden, uttalte han. Ved behandling i oktober samme år ble Arbeiderpartiets forslag om herredshus på Nesoddtangen forkastet med 10 mot 10 stemmer (ordførers dobbeltstemme avgjorde).

Ordføreren foreslo tomt ved Kirken, og Hødnebø foreslo Fjellstrand. Nå vant Fjellstrand igjen. Dette holdt til november 1939, da nye alternativer ble behandlet, nemlig ved siden av Fjellstrand også Kirken, ved Torget, ved Bergerhøgda og ved Riksveien mot Tangen ved Utsiktsveien. Foreløpig sluttstrek for lokalisering av herredshus settes 14. april 1940 da herredstyret besluttet å ta kr.51.768 fra avsetning til nytt herredshus for å betale lønninger og utstedte anvisninger, da kommunen er helt uten midler. Det kan tilføyes at den ordføreren som under krigen var oppnevnt av okkupasjonsmakten, besluttet at kommunehuset skulle ligge på Fjellstrand. Så beslutter kommunestyret i desember 1945 at den kommunale administrasjo-

Ett av stedene som kunne bli valgt var Bergerhøgda.

nen skal gis tilhold i brakkene på Varden. Denne saken er visstnok ennå ikke helt avsluttet.

Høydepunkter i herredstyret

Møtedagene var utvilsomt så vel lange som svært slitsomme for herredstyrets representanter. De skulle behandle saker som krevde innsikt og kunnskap, ofte uten saksdokumenter til å veilede dem igjennom sakene. Enkelte høydepunkter var det nok, som f.eks. på møte 6. november 1911, da ordfører Joh. Johnsen åpnet møtet med å be forsamlingen reise seg for å ønske velkommen den første kvinnelige representant i herredstyret, frøken Bergmann, som møtte som vararepresentant for lensmann Sørli. Enkelte vedtak kunne det kanskje være sterke følelser for blant representantene, som den gang – i januar 1921 – da herredstyret besluttet å «henstille til formannen ved pukkverket å si opp de ved pukkverket nu sysselsatte svenske arbeidere og erstatte disse med arbeidsledige, i bygden hjemmehørende, arbeidere, for så vidt sådanne melder seg.» En-

hver er seg selv – og sine sambygdinger – nærmest. Men sysselsettingsspørsmålet engasjerte ikke bare med utgangspunkt i lokale forhold. I sitt møte i mai 1926 vedtok herredstyret å sende en henstilling til regjeringen om å stabilisere kroneverdien på et nivå avpasset landets bæreevne. Den sterke kroneverdien fører til betydelige problemer med å betale gjeld og overholde forpliktelser. Dessuten fører den til øket arbeidsledighet. Dette kunne like gjerne vært vedtatt i fjor.

Det er hyggelig å legge merke til at herredstyret var svært opptatt av den bygdeboka som ble utgitt under navnet «Nesodden Herred». Manuskriptet ble gjennomgått i møte i mai 1922, og herredstyret fattet vedtak om at Persilengen gårds hovedbygning måtte med, samt gården Klufta sett fra nord og Nyborg gård. Så protokollerte herredstyret videre – med tydelig sans for PR – at dessuten må det nåværende herredstyret også medtas i illustrasjonen.

Mennesker jeg møtte – Åsmund Løes

Av Per Nordal

Tirsdag 16. september 1980 hadde et arbeidsutvalg for stiftelse av Nesodden Historielag invitert til et møte på Hellviktangen. Et av medlemmene var Åsmund Løes. Allerede 21. oktober samme år ble det holdt konstituerende møte på Fagerstrand Restaurant, og Nesodden Historielag var en realitet. Åsmund og kona Inger Johanne har vært medlemmer av laget siden den gang, og han var også formann i lagets valgkomité i mange år.

Åsmund ble født på Nordre Løes 13. juni 1913 i en søskenflokk på seks. 14 år gammel arbeidet han en tid som gårdsgutt med bl.a. ansvar for høstpløyingen. Under vår samtale understreket han sterkt hvor viktig det er at ungdom kommer i arbeid etter endt skolegang. Våren 1928 tok han eksamen ved Oslo Kommunale Handelsskole. Samtidig jobbet han som bud hos en trelasthandler i Oslo. Han bodde da, men også senere, hos en tante i byen. Artium tok han i 1937 som privatist. Krigen satte en stopper for videre utdannelse da tyskerne stengte Universitetet i Oslo i 1943.

I 1933, i de harde 30-årene, søkte han og fikk jobb på Norsk Brændselsoljes anlegg på Fagerstrand. Dette ble starten på en lang karriere i selskapet. Han ble senere ansatt ved hovedkontoret i Oslo, hvor han etter hvert hadde flere ledende stillinger. Da han gikk av som pensjonist, var han personaldirektør. Dette kunne være en tøff jobb, spesielt når bemanningen skulle reduseres og det ble aktuelt med oppsigelser.

I 1943 giftet han seg med Inger Johanne, og i 1946 flyttet de inn i boligen de fremdeles bor i på Nordre Løes.

Under krigen merket familien lite til okkupantene på Nesodden. Men én episode husker han godt. Og det var da tyskerne, i april da-

Bildet er fra gullbryllupet i 1993. Brudebildet fra 1943 holder han i hånden.

gene 1940, inntok gården og tvang menneskene der til å lage halmdrasser, dvs. de måtte fylle sekker med halm.

Åsmund har hatt så å si alle tillitsverv et menneske kan få, både innen idrettsbevegelsen og i lokalpolitikken. I flere perioder var han formann i Nesodden Idrettsforening og var bl.a. en forkjemper for bygging av både Jaer- og Bergerbanen. Utallige dugnadstimer har han nedlagt både med å skaffe midler til prosjektene og til gjennomføring av disse.

I flere perioder var han medlem av Nesodden kommunestyre og i utallige kommunale utvalg og råd. Dessuten har han vært formann i Nesodden Høyre og gruppeleder for Høyre i Nesodden kommunestyre. I 30 år var han også overformynder. Inger

Johanne forteller at han nesten aldri var hjemme, og da guttene ble spurt av noen: "Hvor er pappa", så svarte de: "Pappa er på dans".

Da personaldirektøren ble pensjonist, begynte han som avisbud og kirkeverge, noe han var fra 1976 til 1989. Sto opp klokken 0300 på natten, seks dager i uken og med en budrute på fire mil. Om vinteren hendte det ofte at han kjørte seg fast og måtte hente hjelp for å komme seg videre. Store problemer kunne han ha nede i både Fjordvangen og Berger.

Åsmund har satt sterke spor etter seg både i idrettsbevegelsen og i lokalpolitikken. Han var med å stifte historielaget, og det er vi som er medlemmer i dag svært glade for.

Han er en hedersmann, og hele bygda takker ham for en enorm innsats og ønsker ham mange gode år fremover. 13. juni i år fylte han 90 år.

Barndomsminner

«Huset i skogen»

Av Bjørg Gulbrandsen

Jeg har aldri likt å gå på ski, ikke da jeg var barn engang. Men når snøen lå der og glitret med sine snøkrystaller og hvitkledde trær, vinket et mål i det fjerne.

Det var egentlig venner av mine mye eldre søsken som bodde der, men det fantes også en sønn i det samme huset. Han var riktig nok fire–fem år yngre enn meg, men vi lekte så fint sammen, jeg var vel 8–10 år den gang.

Som sagt, skogen lå der og kanskje virket den litt skremmende. Det var mange spor i snøen, kanskje en hare, rev eller rådyr. Hysj – hva var dette?, var det Huldra eller var det Gjygra, den sistnevnte hadde jo gitt navnet til Gjy fjell eller Gjøl fjell som det heter nå.

Skogen var full av lyder. Så lettet en storfugl fra et snødekket tre, et tre som så ut som en underlig person. Slik gikk tankene til en liten, lettskremt jente.

Plutselig åpnet en annen verden seg foran meg, her lå Ravensborg, eller Gjøl fjellbråtan som det het i gamle dager.

Mange store Fagerstrand-slekter har bodd her siden huset ble bygget i slutten av 1600-tallet. Mine bekjenskaper var Gurli og Svein Buraas og deres sønn Stein.

På Ravensborg hersket stor gjestfrihet, og mat var en selvfølge. Innenfor kjøkkenet var det et rom som ikke var i bruk den gang, det egnet seg meget godt til oppbevaring av mat, særlig vintertid. Dette var før kjøleskapet ble allemannseie må vite. Døren dit inn var dekorert med et maleri av en ferm budeie som melket en stor rød ku. Hvis man åpnet døra, fant man melken i en stor brun glassert bolle som ble kalt stenfat.

Kald melk og hjemmebakket brød med solbærgele smakte nydelig

Ravnsborg ligger nydelig til oppe i skogen. Foto utlånt av Stein Buraas.

etter skituren. På brannmuren på kjøkkenet dro selveste hekse av gårde på sin sopelime.

Ellers var dørene i huset dekorert med skogens dyr, alt ført i pensel av han far sjøl, nemlig Svein Buraas. Han malte mange fantastiske bilder, hans tiurleiker var så ekte at en kunne høre buldringen. Det var mange bøker og ukeblader som ble illustrert av Buraas. Han skrev også litt i ett og annet ukeblad, fra tid til annen.

Det lille bruket hadde mange gjøremål, kua skulle melkes og fores, høyet slås og i hus osv. Den gang var det ikke bilvei dit, så varer og absolutt alt måtte bæres, til dels på ryggen, så dagene var fullt besatt.

For en liten gutt som skulle på skolen var nok veien til sine tider mer enn strabasiøs, med vekslende vær og føreforhold. Dette var langt utenfor allfarvei, og kanskje derfor ble en våpensamling hengende på tømmerveggen i stua til langt ut i krigens dager. Men så en dag var det razzia etter et «våpenslipp fra England». Da de grønnkledde vel var borte fra gården vår, tok min bror skiene fatt og raste

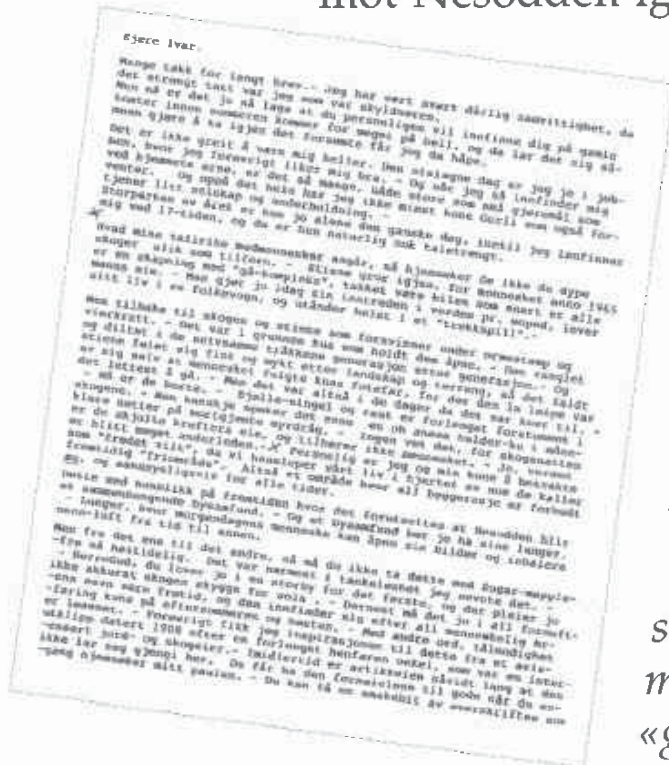
gjennom skogen for å varsle folkene oppe på Ravnsborg. Buraas tok seg ikke tid til å ta av seg gummistøvlene før han via flygelet dro ned alle de gamle muskedundrene, puttet antikvitetene i en sekk og heiste dem opp i en skikkelig buskegran, der fikk de ha tilhold til bedre dager.

En gang, også det var under krigen, var det fest på Ravnsborg. I ungdommelig overmot sang de «Ja vi elsker». Selv om det var langt til skogs sto været, som det het, mot Fagerstrand. Faren min fant det tryggest å ta turen til Ravnsborg for å be de feststemte å dempe seg litt. Etterpå fikk vi høre at det var flere som hadde hørt sang, men «herrefolket» ga opp sin undersøkelse, for så langt til skogs var det ingen som gikk, så det gikk bra det også.

I 1947 ble kua sendt til de evige jaktmarker, og Svein dro sammen med noen kamerater til Finnmark for å fiske laks og jakte ryper. Det ble et lite lukrativt foretagende. Men som den gode familiefar han var sendte han brev hjem, skrevet standsmessig med fyllepenn. Det var så mye mygg at den satte seg fast i blekket i brevene og kom som tørket til Ravnsborg.

Buraas hadde lært å joike der oppe på vidda før han satte kursen mot Nesodden igjen. Så når vi hørte joiken oppe i skogen, visste vi at Buraas var i anmarsj, og vi satte på «kaffelars». Det var alltid en glede å få besøk fra de dype skoger. I 1957 reiste min bror med familie til Canada. Det var ikke få brev som krysset Atlanteren, begge veier. Brevene fra Svein Buraas var rene kjærlighetserklæringene til naturen. Jeg siterer fra et brev skrevet av Svein i 1965:

«Hva mine tallrike medmennesker angår, så hjemsøker de ikke de dype skoger som før, mennesket anno 1965 er en skapning med «gå»-kompleks, takket være bilen, som snart

*er allemannseie. Men tilbake til skogen og stiene som forsvinner under or-
mestamp og vierkratt. Det var i grunnen kua som holdt dem åpne. Den
ranglet og diltet i de selvsamme tråkkene generasjon etter generasjon – og
stiene føyet seg fint og mykt etter landskap og terreng, så det falt av seg
selv at mennesket fulgte i kuas fotefar, for der den la løipa var det lettest å
gå. Men det var i de dager det var kuer til. Nå er de borte. Bjølle-sigel og
raut er for lengst forstummet i skogene. – Men kanskje spøker det en og an-
nen hulderku i maiklare netter på bortgjemte myrdrag. Ingen vet det, for
skogsnetten er de skjulte krefters eie, og tilhører ikke mennesket. Jo, verden
er blitt meget annerledes.»*

Ja visst har verden blitt annerledes. Nå piper melding fra en liten
tass av en telefon, eller for de som har en moderne innretning
kommer en faks deisende inn. Men det kan aldri bli som det
skrevne ord, hentet i postkassen. Tilbake til Svein Buraas. Han job-
bet på anlegget til B.P. på Fagerstrand de siste år av sitt yrkesaktive
liv. Men i alle år var Ravensborg stedet som gav lise for både familie
og venner. Hvis man gikk til Ravensborg, var det ikke sagt at man
kom hjem etter noen timer, heller noen dager, hvis det passet seg
slik. Dessverre, alder og helse krevde sitt. Svein døde i 1971, og i
1972 flyttet Gurli til Fjellstrand. Den gamle låven brant i 1973, men
ny ble bygget opp nøyaktig lik den gamle. Sønnen Stein hadde ste-
det lenge, men pga. arbeid som krevde lange fravær, så han seg
nødt til å selge. Jeg har fremdeles den glede å ha kontakt med Stein,
så når vi treffes, går skravla om de gode gamle dager. (Var de bare
gode tro?). Men tilbake til Ravensborg. Jeg glemmer aldri det særpre-
gede huset med sine dyr og trollpakk som prydet interiøret og med
gjestfriheten i høysetet.

Grunnen til at jeg kan referere brevet som ble sendt til Canada er
følgende. Min bror Ivar Nordenson døde i 2002, og det viste seg at
han hadde tatt vare på mange brev fra slekt og venner i gamle-
landet. De som kom fra min del av verden, fikk jeg for å fordele dem
til etterkommere av avsenderne. Brevene fra Svein Buraas gav jeg
til hans sønn Stein, som ville at jeg skulle lese dem for å vurdere om
noe var av almen interesse. En del av et brev fant jeg så godt at

jeg ville dele det med Sopelimens lesere.

Hvis man går fra Breidablikk til Tjernsbråten nå, er mye forandret. Nå er det vintertid fine løyper, sågar med lys. Det lille røde huset i Damengen har fått selskap av mer moderne husvære. I min barndom, da jeg trakk meg til Ravnsborg, gikk skogeierne med øks og blinket et og annet tre for hogst, her og der. Nå er det såkalt flathogst, «for tia er det ingen som

kan snu» – som det står i sangen. Det aner meg at min opplevelse fra «forna dar» uteblir. Den nye løypa følger vel heller ikke den gamle, jeg må med skam bekjenne at jeg ikke har gått der mye. Men kjære leser, lukk øynene og følg både min og Svein sin beskrivelse. En ting skal vi være glade for. Folk har fått opp øynene for hva naturen kan by på, tross biler og snauhogst. Det vokser vel opp noe løvskog som huldra kan gjemme seg i.

God Tur.

Stein Buraas har lest i gjennom denne, min lille epistel, og godkjent den.

En historisk vandring gjennom Fagerstrand

Av Bjørg Gulbrandsen

Ikke fra tidenes morgen, men fra tidenes litt utpå dagen. Et gammelt ordtak sier det slik, den som har foretatt en reise, har en historie å fortelle.

Jeg tenker vi tar en av de gamle bussene til Johns Treiders Bilruter og starter opp på Teigen. Det som opprinnelig var en husmannsplass under gården Fundingrud, ble etter hvert et nydelig småbruk. Så ble det kjøpt av Nesodden kommune, som anla søppeldyngge, nå er der en moderne miljøstasjon.

Så kjører vi videre mot Fagerstrand, og passerer industribygget til Master Music, også her var det gårdsdrift – Nylenna het stedet før. Et stort gammelt syrinlysthus med pinseliljer rundt fikk alle forbi-passerende til å stoppe et øyeblikk i blomstringstiden, og virkelig nyte duften. Mesteparten er borte nå, bortsett fra den store asken som fremdeles står der. Forresten er ikke alt vekk, stabburet er flyttet. Vi kan se det ved veien ned mot Nordstrand.

På høyre side kommer vi til Nordhagens verksted, her bygde Asbjørn Myrås et lite hus ved hovedveien, «Smia» var navnet. Karl Schlegel leide det etter hvert, og hadde et såkalt «kokillestøperi». Han lagde blant annet diverse deksler til Jobu-sagen.

Naboen var Johan Søderlind. I det store huset sitt hadde han sin virksomhet, den besto av å lage trekasser til Jobu senior-saga, sette sammen sagkjeder, samt sy bæreseler til Jobu rydningssag. Søderlind drev også et lite gartneri om sommeren. Alle gikk til Søderlind for å handle planter. Hvis det var noe han ikke hadde, fikk han det med seg fra torvet dagen etter. Hvis noen hadde gått skoene av seg, hadde Søderlind råd for det også. Hele hans eiendom er nå bygget ut med eneboliger.

Plassene Myrvold (nærmest) og Lillemyr, som omtales i artikkelen.

På venstre side går en liten vei inn i skogen, her inne ligger plassen Ødegaarden. Her finner vi i dag «Ødepus», et moderne katterpensjonat. Der Ødegaardsveien går inn, ligger plassen Myrvold og noe lenger fremme plassen Lillemyr.

Mellom disse var det tidligere et jorde som holdt familien Weidal med poteter og høy til kua. Apropos ku, under siste krig hadde nesten alle en ku og en gris. Alt som grodde kom til nytte, også veikantene og all annen jord ble dyrket. På overnevnte jorde er det nå blitt fem villaer.

På høyre side ser vi snart Myklerudbanen. Dette var først en vanlig gresslette hvor ungdommen spilte fotball. Etter hvert ble en komite nedsatt, så fulgte 3545 dugnadstimer, og den 20. september 1959 var det avspark for den første riktige fotballkam-

Veien ned til Myklerud skole med det vakre stakittgjerdet.

pen. Enda flere dugnadstimer måtte til, i alt 5000. Sambygdingene stilte opp med gratis maskinhjelp, det ble arrangert basarer, men så var også stedets egen bane et faktum, senere kom klubbhuset på Myklerudbanen.

Bussen vår triller de få meterne ned til Myklerud skole, på venstre side av veien. Noen spøkefugler sier Møkkerud. Men det heter Myklerud. Det kommer av Mykil, som betyr stor og rund, og rud som en rydning. En eller annen gang hadde man på et offentlig papir skrevet Møklerud, og slik ballet det på seg.

I 1862 ble det bestemt at Grisebufjeringen eller Myklerud skulle ha sin egen skole. På Svestad gård hadde Karl Svestad en gammel, men god stuebygning som ble bestemt kjøpt og flyttet til nåværende skoleanlegg.

Fullstendig regnskap så slik ut; alle kostnader 643 SPD, eller 2572

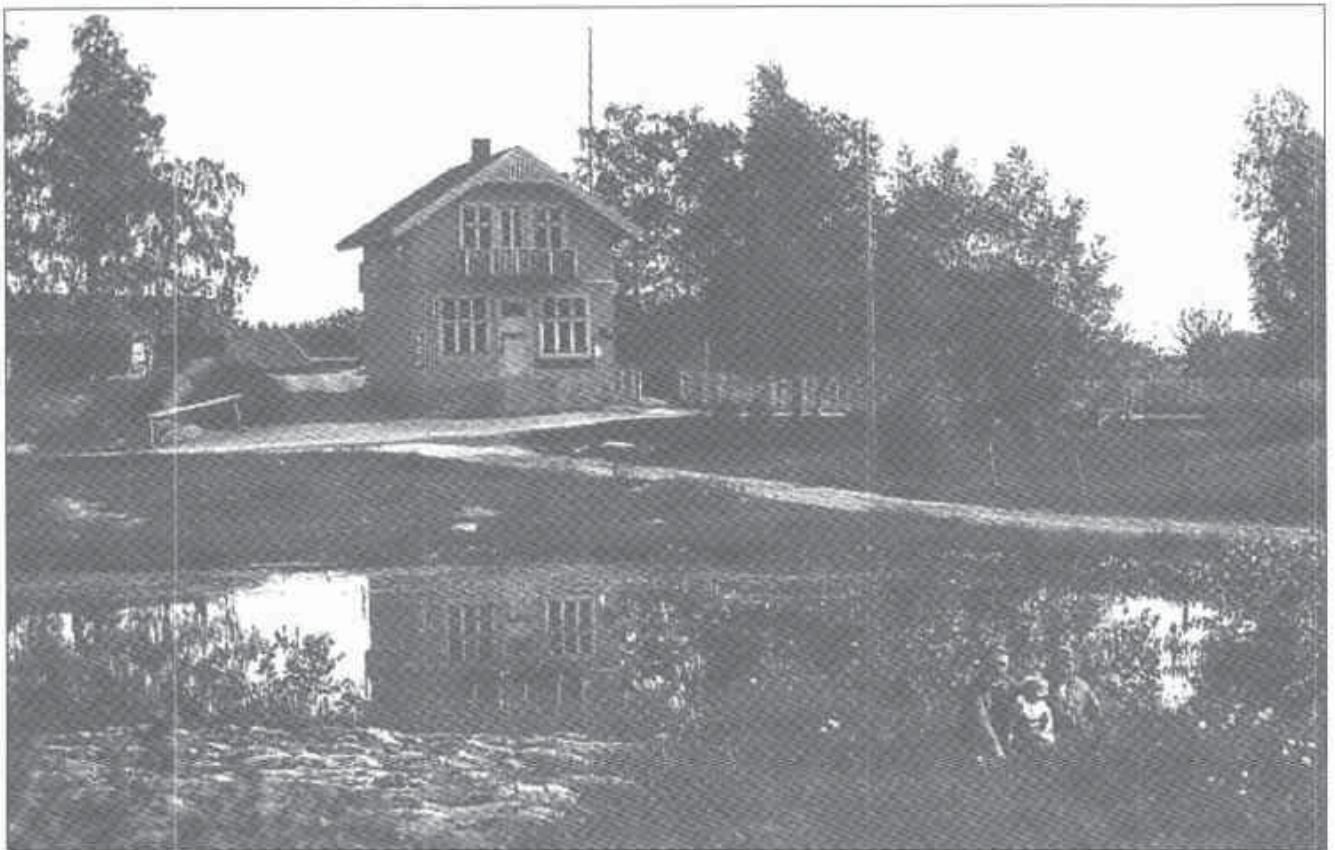

Skolen, til venstre, ble bygget i 1891. Bildet er tatt fra Gjøfjell kirke.

kroner. Stuen befinner seg på samme sted i dag, men som ett av rommene i det som ble lærerbolig, nå Eplehagen Barnepark. En ny skole sto ferdig i 1891. Den nye skolen inneholdt to klasserom, ett for småskolen og ett for storskolen. I annen etasje var det bolig for «Frøken» og sløydsal. En gang i året ble høvelbenkene stablet langs den ene langveggen, rommet rengjort, o skrekk og gru. Skoletannlegen kom med sitt utstyr på en liten lastebil. Ingen kunne føle seg vel før vi hadde avlagt vårt årlige besøk der oppe. I skolehusets kjeller var det vaskekonen som regjerte. Hun varmet vann i en stor bryggepanne. Frøken hadde sin hage ned mot den midterste skolen, som sto ferdig i 1954. Hun ga villig bort av sin blomsterprakt. Det var stor stas å få en stikling av frøken Østby. Hun var en elsklig person som mente at alle barn var snille. Noen bare litt mer ubetenksomme. Hun var misjonærdatter og hadde bodd på Madagaskar, og kunne fortelle forskrekkelige historier om de innfødtes tro på onde

ånder. Det ble noen lærerutskiftninger i min tid på skolen. Blant annet lærer Viestad som hadde bikuber, og det hendte at de «svermet» i skoletiden. Til stor underholdning for oss. Læreren var et syn med sin store hatt med bislør, lang frakk og håv som skulle få tak i villstyringene.

Nå kjører vi bare rundt svingen, så kommer vi til det gamle handelsstedet. Der Solvikdammen med sine vannliljer lå, der er det rundkjøring nå. Ingen fikk lov å gå på isen vinterstid, ikke før Hjalmar Solvik hadde prøvet og godkjent den. Den første butikken var det Karl Hagen som åpnet på Bergmo i 1883, senere ble der legekontor i huset. Det har vært skysstasjon der, og i uthuset var det bakeri. I tiden 1916–1926 het bakeren Albert Haugan, han flyttet til Fjellstrand. I 1926 overtok Kristian Nylenna og sørget for ferskt brød til folket. I 1936 flyttet han til sitt nye bakeri lenger nede langs veien. Nå kom baker Moskvil til Bergmo, og han drev fram til 1943. Butikken på Bergmo ble for liten, og en gang mellom 1915–1920

Landhandleriet som Karl Hagen bygde. I forgrunnen Dammen.

Gjøfjeld kirke en snøvinter på 60-tallet. Folkevognen tilhører sogneprest Johan Smith.

skilte Karl Hagen ut en egen eiendom fra Bergmo som fikk navnet Hagenes. Da Hagen ga opp sin kjøpmannstand i 1929, var det Gulborg og Hjalmar Solvik som tok over.

I 1945, da annen verdenskrig var over og det ble lettere tilgang på varer, ble en ny butikk påbegynt. Grunnarbeidene ble gjort med hammer, meisel, spett og trillebår. Et gammelt, men brukbart lagerskur ble vinsjet over veien, og gjorde nytte der i mange år. I desember 1948 var den nye butikken ferdig. Den var fin etter datidens mål. Dessuten kunne man få kjøpt bygningsartikler her. Solvik hadde også egen bensinstasjon. Hjalmar Solvik døde i 1955, og sønnen Paul overtok butikkdriften. Han hadde den i 20 år frem til Arnt Løes overtok i 1975. Nye tjue år gikk før butikken flyttet sine lokaler lenger ned i veien, og andre overtok det gamle handelstedet Bergmo og Hagenes.

Etter få metere ser vi Gjøfjell kirke, historien om kirken fortalte jeg i Sopelimen 2001, så vi passerer dette gudshus denne gang.

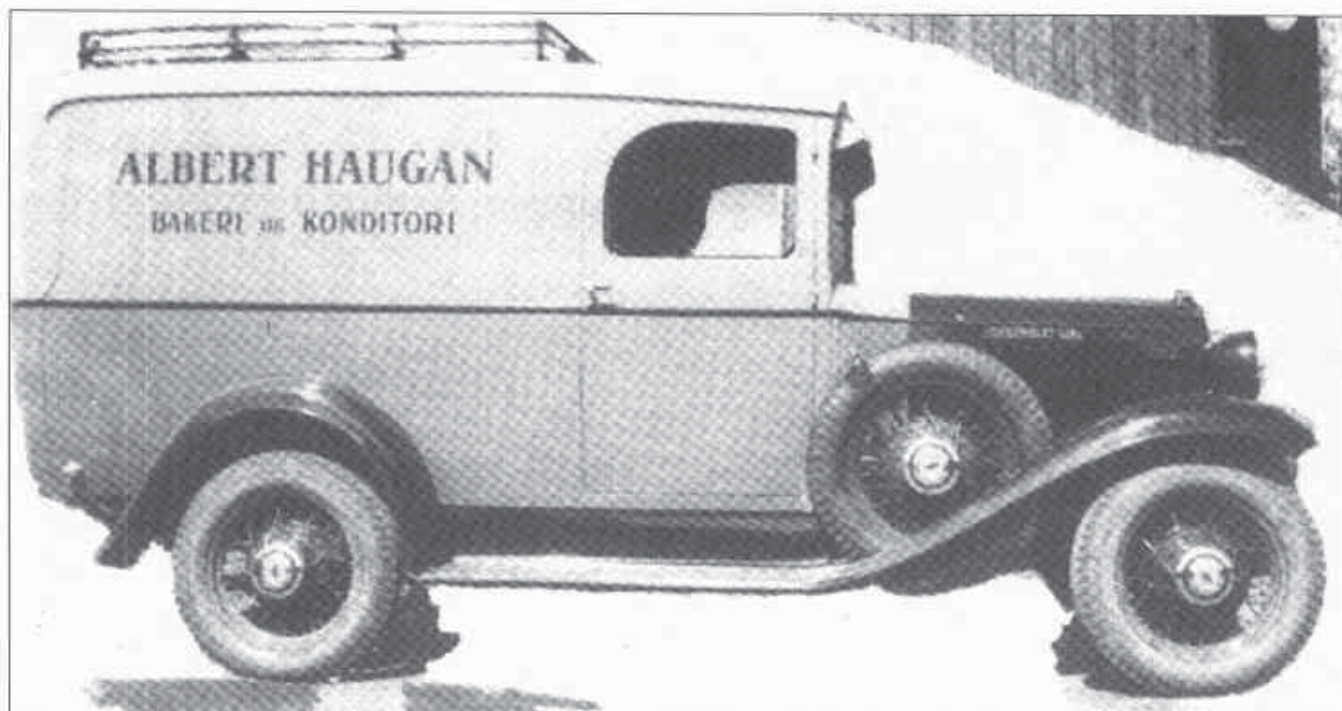
Her ser vi en representant for Johns. Treiders busspark på Fagerstrand brygge i 1933.

Sport og fritid var viktig. På vår venstre side ser vi plassen Kirkeli med noen nye villaer oppe i åsen. Her lå Kirkelibakken, den ble brukt til skolehopprenn, rekorden var 15 meter.

Så kommer vi til den gamle bussgarasjen. Det ble fast bussforbindelse med Hellvik i 1927, det var Johns Treider som startet dette eventyret. I 1980-årene flyttet man inn i moderne garasjeanlegg tvers over for Myklerudbanen, det ble altfor lite her til den store bussparken.

Men nå er vi sultne, så vi følger skiltet til Lillengen. Skiltet finner vi på høyre side av veien rett rundt svingen etter bussgarasjen.

Erling Fjørtoft kjøpte Lillengen i 1918 og startet såkalt sukkervarefabrikk. Noe seigmann-lignende saker, som het Lillengen flesk. De var hvite med rød og grønne striper. Kjærlighet på pinne, kokosboller og lignende. Det ble også dyrket bær og grønnsaker, laget syltetøy og marmelade. Krigen kom med mangel på sukker, og det ble fiskematfabrikk på Lillengen. Kort sagt – ideene var mange. Han var kjent som en stor spilloppmaker, men også som en kulturperson. Nesoddsangen «Som et eventyr stiger av fjorden» er hans verk. Fjørtoft gikk bort, og Lillengen ble solgt i 1950. Nå ble det startet pølsefabrikk og annen kjøttvareproduksjon, men nå er lokalene tomme.

Det første karosseriet Martin Urianstad bygget.

M. Urianstad Karosseri as

Av Grethe Fossum

Martin Urianstad var odelsgutt på gården Urianstad, men han så ingen fremtid i gårdsdrift, så han syslet med planer om å starte egen virksomhet. I begynnelsen av 1930-årene var arbeidsledigheten stor, men han fikk begynne i lære som hjul- og karosserimaker hos Jacobsen Karosserifabrikk i Oslo.

Sommeren 1932 fikk han utskilt en tomt fra gården, et lokale på 5,5x10 meter ble bygget, og bedriften var i gang. Det var da et personlig firma. I begynnelsen ble det for det meste produsert møbler og ski, men våren 1933 ble det første karosseri levert. Det var en bakervogn til A.Haugan, bakeren på Fjellstrand. Arbeidstokken var det første året to mann, Martin Urianstad og Howard Omsland.

Aktiviteten økte jevnt og trutt, og lokalene måtte utvides både i 1933 og 1934. I 1938 var arbeidstokken på 10 mann, da ble 60 prosent av alle bakerbilene i Oslo produsert hos Martin Urianstad.

Odd Persilengen, som var ansatt i karosserifabrikken i 50 år forteller; Etter endt syv-årig folkeskole var han først med sin far som sjauer på lastebil. I 1938, da det var urolige tider, spurte Odd sin far Martin Urianstad om det var noen jobb å få for 17-åringen hans, og joda, det var bare å komme det. Han begynte da som rydde-/feiegutt og lærling, og lærte etter hvert å bygge karosserier. Begynnerlønnen var på 35 øre timen, det ble 13 kroner uken. Hvert halvår var det lønnspålegg med fem øre timen, dette varte i fire år til man var utlært.

Jobben med å hente og bringe biler var hans i 13 år. Han fungerte også som privatsjåfør for sjefen, Martin Urianstad, i helgene. Ved krigsutbruddet i 1940 stoppet all karosseriproduksjon, og det ble i stedet produsert møbler. Odd Persilengen forteller om nydelige møbler av alle slag som ble levert fra fabrikken. Ingen ble permitterte. Martin Urianstad gikk selv kurs for å lære overflatebehandling og polering av fine møbler.

I 1943 ble produksjonslokalene totalskadet av brann, og mens nye lokaler på ca. 500m² ble satt opp, ble produksjonen holdt i gang i Evensens Trevarefabrikk, og gamle Fjellstrand skoles sløydsal ble brukt til montering. Arbeiderne var med på rydde- og nybyggingsarbeidet, og da nybygget sto ferdig, var det selvfølgelig kranseskål.

Like før krigen var slutt, og fabrikken hadde hatt en jobb med et karosseri for presten, kom det en tysker for å hente prestens bil. Tyskeren ble med inn på kontoret for å gjøre opp, og han satte seg da på en kasse som inneholdt illegale saker. Det var noen nervepirrende minutter innen tyskeren gikk derfra igjen. Etter krigen ble det igjen karosseribygging. Behovet var stort for å bygge opp en ny bilpark, og det ble bygget bakerbiler, lasteplaner, busspåbygg og spesialbiler.

Alt ble gjort for hånd, først var det treverk, så ble det stålprofiler

Martin Urianstad A.s
Karosserifabrikk

FJELLSTRAND
Tlf.: Fjellstrand 1043.

Spesialitet: *Kjøle- og frysevogner*

Montering på alle bilmerker.

og T-jern, senere aluminiumsprofiler. Nå går det i ferdige plastelementer som blir innkjøpt fra Sverige.

Hos Urianstad ble det tidlig innført lørdagsfri, fra 1946 var det stille på fabrikken denne dagen. Arbeidstiden var da på de fem første virkedagene fra klokken 07.00 til kl. 17.30, med to innlagte spisepauser. Før krigen var det 8 dagers sommerferie og eventuelt 8 dagers vinterferie. Etter krigen ble det 14 dagers sommerferie.

På frilørdagene tok Martin Urianstad med seg ektefellen og barna på bytur til Oslo. Der ble det først hyggelig frokost på alt fra en kro ved Gjersjøen til Østbanerestauranten eller Theatercaféen – etterpå var det ut for å bestille varer til bedriften og skaffe seg nye kontrakter på karosseriarbeide. Fra ca. 1950 gikk produksjonen over mot kjøle- og frysekarosserier, som ble firmaets spesialitet – i 1957 utviklet bedriften landets første motordrevne frysekarosseri.

En av arbeiderne hadde den leie uvanen at han hver dag kom for sent på jobb. Kollegaene så seg lei på dette. Plutselig en dag kom vedkommende tidsnok på jobb, og en av de andre klatret opp og malte et stort kryss i taket. Martin Urianstad lurte fælt på hva dette skulle bety, hva hadde de funnet på nå? Men han fikk ikke rede på noe, og krysset ble stående.

I 1945 sluttet Johan og Knut Karlsen for å begynne egen karosserifabrikk på Storsand, ellers var det få som sluttet hos Urianstad. Arbeidstokken økte jevnt og trutt, og Odd Persilengen som begynte

Luftfoto av Urianstad Karosserifabrikk på 1950-tallet.

i 1938, sluttet ikke før etter nesten 51 års virke, det vitner om et godt arbeidsmiljø hvor alle trivdes.

Selv husker jeg godt en av arbeiderne som reiste med bussen fra Svestad, Asle Jonassen. Han kom på 7-bussen på morgenen og hadde med seg sin lille sønn Ivar. Det var ikke barnehage i den tiden, og Ivar måtte være med far på jobb hver dag. Ivar Jonassen ble senere ansatt i bedriften, ble der en stund, fant seg annet arbeide, men er nå tilbake i karosserifabrikken. Asle Jonassen var bedriftens tusenkunstner og altnuligmann, han kunne alt og var alltid arbeidsvillig. Han begynte i karosserifabrikken rett etter 7. klasse og sluttet først etter ca. 49 år da helsen sviktet.

Flere av medarbeiderne fikk kongens fortjenestemedalje for lang og tro tjeneste etter 30 og 40 års innsats.

Det måtte stadig ansettes flere arbeidere, i 1962 telte arbeidstokken hele 20 personer. Som en hyggelig og sosial avkopling hadde firmaet som seg hør og bør hvert år julebord.

I 1963 gikk firmaet over fra å være et personlig firma til å bli et aksjeselskap, hvor aksjeeierne var Martin Urianstad og hans fire etterkommere.

Fra 1960 besto produksjonen vesentlig av kjøle- og frysekarosserier. Fra 1980 gikk de over til distribusjonsskap med og uten kjølfrys, bygget opp av prefabrikkerte elementer. Dessuten leveres det i dag en del spesialkarosserier som verkstedvogner, TV-opptaksbiler og lignende.

I 1975 trakk Martin Urianstad seg som daglig leder og overlot lederskapet til sin sønn, Arne Martin Urianstad, som hadde hatt sitt arbeide i bedriften ifra 1959. Han gikk rett fra framhaldskolen til å bli læregutt i karosserifabrikken, han lærte både karosseribygging og lakking. Senere tok han fagbrevet.

De første årene drev Arne Martin også gården, pluss at han hadde snøryddingsarbeide fra Fjellstrand og sydover, samt på Tangen Centrum.

Hans arbeidsdag er i dag, som leder, fra kl. 05.30 til 15.40, så rett på kveldsøkt som varer fram til både kl. 21.00 og kl. 22.00.

Medarbeidere blir hedret i 1978: Fra venstre Jan Enge, 30-års jubileum, Asle Rojahn Jonassen, stifteren Martin Urianstad, Odd Persilengen alle 40 år, Søren Nylenna, Birger Jørgensen og Harry Karlsen 30 år.

Martin Urianstads sønn Tore, som var en meget dyktig og nøyaktig tegner for de ulike konstruksjonene, kunne ikke erstattes ved tegnebordet – så han ble der frem til han gikk av med pensjon. Han hadde utdannelse fra Håndtverkshøiskolen, karosserilinen, i Haslev i Danmark.

I 1980 ble produksjonslokalene ombygget og utvidet. Ytterligere ombygging og utvidelse ble gjennomført i 1990 slik at bedriften i dag disponerer i alt 3000 m² på Fjellstrand. I tillegg ble det i 1998 etablert serviceverksted i Oslo. Denne avdelingen sysselsetter seks medarbeidere og disponerer et 550 m² stort lokale.

Firmaet er innstilt på fortsatt å kunne utvikle seg for å kunne møte den økte konkurransen som stadig blir tøffere nasjonalt og internasjonalt.

Tredje generasjon Urianstad er også godt i gang i bedriften, det er Arne Martins to sønner Espen og Erik, disse har spesialisert seg på hvert sitt plan og er med og bærer bedriften videre.

Slik går nå dagene på en 70 år gammel bedrift på Fjellstrand, og takket være en leder som står på og ikke sparer seg selv, som har maktet å endre seg i takt med tidens utvikling, pluss hans dyktige medarbeidere, vil bedriften klare seg videre framover. Lykke til videre!

Kilder som er intervjuet:

Arne Martin Urianstad – Svend-Petter Urianstad – Odd Persilengen.

Den illegale radio- senderen CORNCRAKE

*Radiosenderen som ble avslørt av tyskerne
på Flaskebekk sommeren 1944.*

Av Roar Johnsen

Fjerde juli 1944 er en dag tre kamerater fra Flaskebekk nok vil huske så lenge de lever. Solen skinte fra skyfri himmel, og på den kommunale badestranda drev tre gutter, Roar Johnsen, Jan Hansen, samt sistnevntes bror Tor, bare kalt «Hoppsing», og boltret seg i det herlige badevannet som holdt minst tjue grader. Det var ikke fritt for at de var svært så misunnelige på tre unge spreke karer som hadde eget badehus til rådighet nesten hver eneste dag. Enkelte dager var det også en ung kvinne tilstede på badehuset. Men så denne dagen skjedde noe uventet og plutselig, idet den ene skuddsalven etter den andre hørtes oppe fra hovedveien, hva i alle dager var dette for noe?

At soldater stasjonert på Varden hadde øvelser og lå og skjøt på hverandre med løskrutt var ikke så sjelden å se på jordene rundt Skoklefall, men nede i bebyggelsen på Flaskebekk, nei, dette var noe nytt og måtte undersøkes nærmere.

Guttene hadde så vidt startet på Strandbakken, da en tysk soldat kom løpende nedover mot dem og kastet seg ned bak rota på et stort tre med geværet klart til skudd. Roar som var et par år eldre enn de andre guttene, hadde fullført det første året på Fjellstrand Realskole. Der hadde han lært en del tysk, og nå ville han prøve sine tyskkunnskaper på alvor. Han gikk rett bort til soldaten og spurte om det de holdt på med var øvelse, men det likte soldaten svært dårlig. Han hev seg rundt på bakken, truet med geværet og

Roar Johnsen 60 år senere på plassen der han ble jaget bort av en ukjent nordmann.

ba guttene forsvinne og det temmelig kvikt.

Det var ikke fritt for at det gikk kalde gysninger nedover ryggen på guttene, og det var liten tvil om at soldaten mente hva han nylig hadde sagt, se og pell dere vekk og det kvikt.

Riktig nok hadde de hørt at enkelte tyskere ikke var mye å stole på, men kunne derimot være ganske jævelige iblant. De som imidlertid var stasjonert på Varden militærleir, hadde så langt oppført seg rimelig bra ovenfor Nesoddens befolkning, men soldatens oppførsel ovenfor guttene var noe aldeles nytt. Her gjaldt det å komme seg vekk snarest mulig, men fordi Strandbakken var sperret, måtte de benytte seg av Strandpromenaden frem til det som den gang het Nordre Sjøstrand brygge.

Selv om skudd stadig kunne høres ovenfra, og bakken opp til ho-

vedveien var ganske bratt, langet guttene ut alt hva de kunne for å komme snarest mulig opp for derved å kunne danne seg et bilde av denne merkelige øvelsen som foregikk.

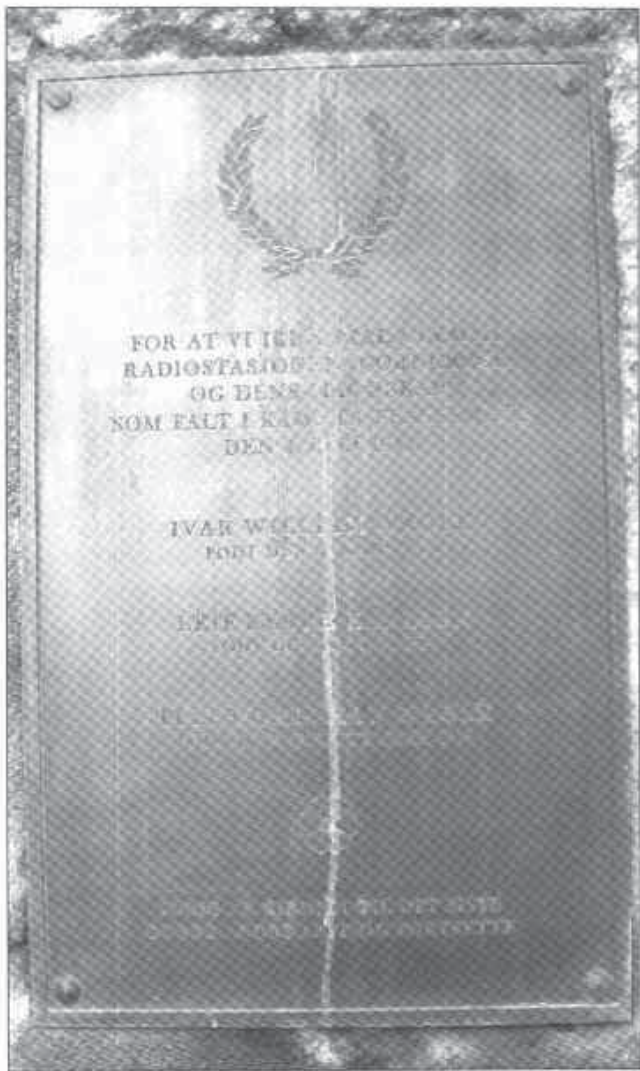
At dette var øvelse som tyskerne til en forandring hadde lagt til nedre del av Flaskebekk, det var de helt sikre på. Så skjedde det noe uventet. De var kommet helt opp til hovedveien, Flaskebekkveien som den heter i dag, da en kraftig mannstemme noe til venstre bortenfor dem ropte ut: «Se og kom dere nedover gutter, for her er det alvor.»

Stemmen de hadde hørt kom fra en voksen mann som lå på magen midt i veien og fektet med armene samtidig som han gjentok nok en gang; «Kom dere nedover hurtigst mulig».

Det var ikke fritt for at det hele virket noe komisk på guttene, men etter en rask rådslagning kom de til at når en voksen mann oppførte seg slik, så var det nok tryggest å gjøre som han sa og komme seg ned igjen til Strandpromenaden. Nå var det imidlertid ikke mange veier guttene kunne komme seg hjem på, men rundt Flaskebekk brygge og deretter opp Øvreveien gikk det helt greit. Det som nå sto igjen, var å finne ut hva som hadde foregått nederst i Flaskebekk, ikke så langt fra Grøstad Landhandleri. Roar Johnsen hadde ikke før kommet hjem før han slengte seg på sykkelen og dro av gårde, men langt kom han ikke før han ble stoppet.

I krysset der hvor Øvreveien møter Flaskebekkveien, hadde tyskerne satt opp en militær post, hvor samtlige som kom forbi ble stoppet og på en bestemt måte ble bedt om å sitte ned inntil veien var klar. Alt dette skjedde mens tyske militære biler kjørte oppover og nedover til stadighet, men hva som hadde skjedd der nede, kunne ingen med sikkerhet si.

Omsider ble den militære sperringen opphevet, og folk kunne igjen begynne å bevege seg fritt omkring. Da varte det ikke lenge før sannheten kom for en dag. De tre unge karene som til stadighet ble sett på stranda, var tydeligvis med i en eller annen illegal organisasjon, og hadde ikke bare badehus, men også hovedhuset til Devold til rådighet. I selve huset hadde de fått installert en radiosender som gikk under navnet CORNCRAKE og som ble flittig

*Minneplaten over de falne i
Flaskebekk.*

Nesodden under krigen. De tre som ble drept var: Ivar William Wagle født 31.3.1914, Tell Christian Wagle født 13 .9.1919 og Leif Kyrre Karlsen født 10.6.1919.

Den unge kvinnen som fra tid til annen var å se nede på badehuset, var ikke tilstede denne dagen. Et ubekreftet rykte sier hun reddet livet ved å komme seg over til Sverige. Et stort og ubesvart spørsmål gjenstår imidlertid: Hvem var mannen som skrek til guttene og advarte dem mot å komme opp til hovedveien, men se til å komme seg ned igjen snarest mulig? Så langt har ingen kunnet gi svar på dette. Ved sin inngripen sørget han kanskje for at tragedien ikke ble større enn den ble.

brukt i deres illegale arbeid. Det å drive med illegalt arbeid under krigen var ingen spøk, og til slutt gikk det som det måtte gå, radiosenderen var blitt avslørt av tyskerne, og de nølte ikke med å gå til aksjon. Fra Oslo kom selveste Kriminalkommis-sar i Gestapo, Siegfrid Wolfgang Fehmer i spissen for en tropp soldater som så omringet huset de tre karene bodde i.

Det som senere skjedde, var derfor ikke til å unngå. De tre kom intetanende tilbake fra sitt daglige besøk på badestranda, gikk inn i huset som vanlig, og dermed satt de i fella. Selv om alle tre var utstyrt med skytevåpen og forsøkte å komme ut av huset, så ble overmakten for stor. Samtlige tre måtte bøte med livet i den største tragedie en mener å huske fant sted på

Forventninger, dugnad og borettslagsliv

Av Fredrik W. B. Gervad

Vi som fikk oppleve den første etterkrigstiden med pubertet og gryende forelskelser, var heldige som fikk tilbringe somrene på Nesodden. Der traff vi mange nye venner som alle bodde i byen, men vi møttes ikke ofte om vinteren. Det var ved St. Hans-tid, når skolen sluttet, at eventyret begynte.

Vi innledet en lang «slaraffentilværelse» med strandliv og bryggedans. Den gang var det dans hver eneste lørdag enten på «ISI»-banen, Nyborgjordet, eller en eller annen brygge. På ISI var det un-

ISI-banen hvor forfatteren har gode minner fra.

Foto fra 1965

Fra oppførelsen av borettslaget Tangen I i 1953.

derholdning av kjente revyartister som Leif Juster, Arve Opsahl m.fl. På Blylaget hendte det at selveste Einar Rose deltok, da gjerne sammen med skuespiller Carl Pedersen, som var en «kjendis» fra tidligere tider. Det var til å begynne med ingen som hadde sommerjobb. Jeg tror ikke ordet var funnet opp engang – og dessuten hadde vi ikke behov for mange penger. Vi fikk jo matpakke og saftflaske med oss på stranden.

Godterier var det heller smått med, det var jo ennå rasjonering, men vi ble utrolig flinke til å lage «knekk». Vi stjal sukkerposen og satte i gang. Jeg fikk mye kjeft da min mor oppdaget «svinnet». Tilslutt tok hun med seg sukkerposen til byen hver dag hele sommeren.

Etter hvert begynte vi å kikke på jenter for alvor, og når vi gutta begynte å gå i «liljekonvallslogen» for å være sammen med «dama», da var det gjort. Drømmen om ekteskap, hus og hjem ble aktuell. Den gang var det gjerne to grunner til ekteskap, enten var man nødt til å gifte seg, eller man fikk tildelt leilighet.

På denne tiden ble Nesodden Boligbyggelag stiftet, og selv om folk trodde vi var sprø som ville flytte til Nesodden for godt, så meldte vi oss på.

Så – en vakker dag fikk vi brev om at nå var det like før, og vi måtte velge leilighetstype og beliggenhet – vel å merke etter ansiennitet. Det var et lurveleven, men vi ble da enige tilslutt.

Det manglet ikke på dystre spådommer fra den eldre generasjonen; Så dyrt innskudd – også den husleien da! Innskudd kr. 9000,- og kr. 175,- i leie.

Det ble etter hvert bryllup og «bryllupsreise» med siste båten hjem til Tangen og helt nytt moderne hus med parafinbrenner og do!

Det var ikke alle som hadde det på den tiden – til og med melkemann på døren med melk fra brakka til Løes på Tangenåsen hadde vi. Husene var flotte, men utomhus så det ikke ut. NBBL bygget til selvkost, så resten var opp til oss.

En enorm dugnadsinnsats måtte til. Her fra Blomsterveien i 1953.

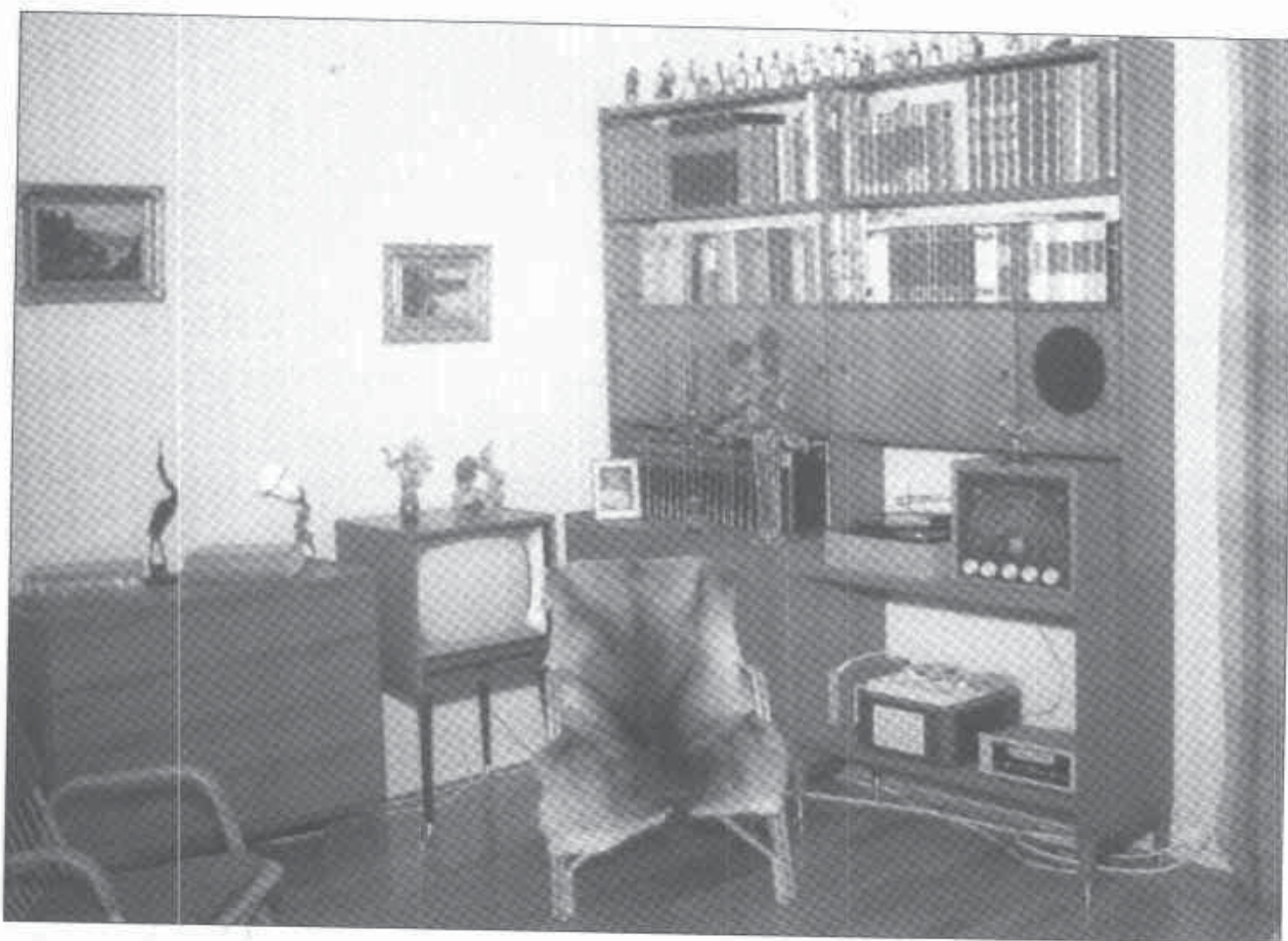
Artikkelforfatteren (foran t.v.) markerte seg i lokalmiljøet, her som drillleder for Nesoddtangen Skoles Musikkorps i 1969

Alle gikk i gang, og ordet dugnad fikk en vesentlig betydning – med mye stein og mye hygge med kaffe og vafler m.m. Til og med dugnad på snømåking ned til Oksval brygge var vi med på. I pionertiden var det ingen veibelysning, ingen asfalt, og ingen hadde frysebokser. Det ble gode tider for landhandlerene som lagde frysebokser til utleie. Skulle man være med i det gode selskap, så måtte man ha halve griser m.m.

Tangenåsen Vel ble ettervert stiftet for i første rekke å skaffe veily. Alle måtte ha utelampene på om kvelden slik at vi fant veien til den riktige dør. Det var nok noen som tok «feil» av og til, har jeg hørt.

TV var noe nytt, og noen hadde råd til slik ekstravaganse, og de fikk mange venner, og etter hvert noen «uvenner». Vi kunne gå på besøk til hverandre den gang, og komme uanmeldt i tøfler.

I 1960 ble bilrasjoneringsen opphevet, og det kom flere og flere bi-

Fra en leilighet i Skogveien.

ler. Da borettslagene ble stiftet, ble det bygget noen garasjer i hvert lag. Forr.fører Nettet i NBBL uttalte at det ble så dyrt å bo, slik at ingen ville få råd til egen bil i overskuelig fremtid. Ja, så feil kunne man ta!

Etter hvert som alle fikk TV, forandret samholdet seg. Nå ble det snakk om «Svenskeantenner», og Tangenåsen fikk et nytt ytre utseende. Vi lå på taket og «justerte» i alle retninger. Den store verden kom inn i stuene, og dette var spennende, men det hadde sin pris. Samholdet og dugnadsånden fra pionertiden var iferd med å dø ut. Alle fikk bedre råd, og tilbyggene kom i alle retninger og varianter med stor oppfinnsomhet. At verden forandrer seg, og vi med den, er nok et ubestridelig faktum.

Dette var litt «mimring» fra en forgangen og lykkelig tid fra to sommergjester som slo rot i vår praktfulle bygd.

IN MEMORIAM
Randi Marie Moe

(1919–2003)

Randi døde 5. mars og ble begravet fra Nesodden kirke 14. mars. Under begravelsen var kirken fylt til siste plass. Ja, mange kom ikke inn og et langt følge fulgte henne til graven. Hun var en person med energi og gjennomføringskraft, kunnskapsrik og ressurssterk. Hun var levende interessert i lokalhistorie, i de menneskene som hadde bodd her gjennom tidene, hva de hadde gjort og hvordan de levde.

I 10 år var hun leder for Nesodden Historielag, og i denne perioden utviklet laget seg til å bli en institusjon i bygda vår. Hun fikk igang de velkjente rusleturene, populære og lærerike utflukter til forskjellige steder i bygda. Gamle kirkeveier ble ryddet og merket, og selv tok hun i mange år ansvaret for å redigere lagets årsskrift «Sopelimen». Hun hadde en egen evne til å gjøre historien levende for leserne. Den mest krevende oppgaven hun tok på seg, var å få utgitt Nesoddens Historie bind 2, som laget ga ut i 1995.

I 1991 kunne hun på vegne av historielaget ta imot kommunens Kulturpris. Siden fikk hun selv, høyst fortjent, prisen i 1999 for sin innsats med å ta vare på og formidle bygdas historie.

Hun var i mange år medlem av Nesodden kommunestyre og formannskap. Hun var fagforeningsleder både lokalt og sentralt. Hun ble historisk som første kvinne i Kommuneforbundets ledelse og var en sentral person i det å omforme forbundet fra et mannsforbund til et forbund også for kvinner.

Vi minnes Randi Marie Moe med takknemlighet.

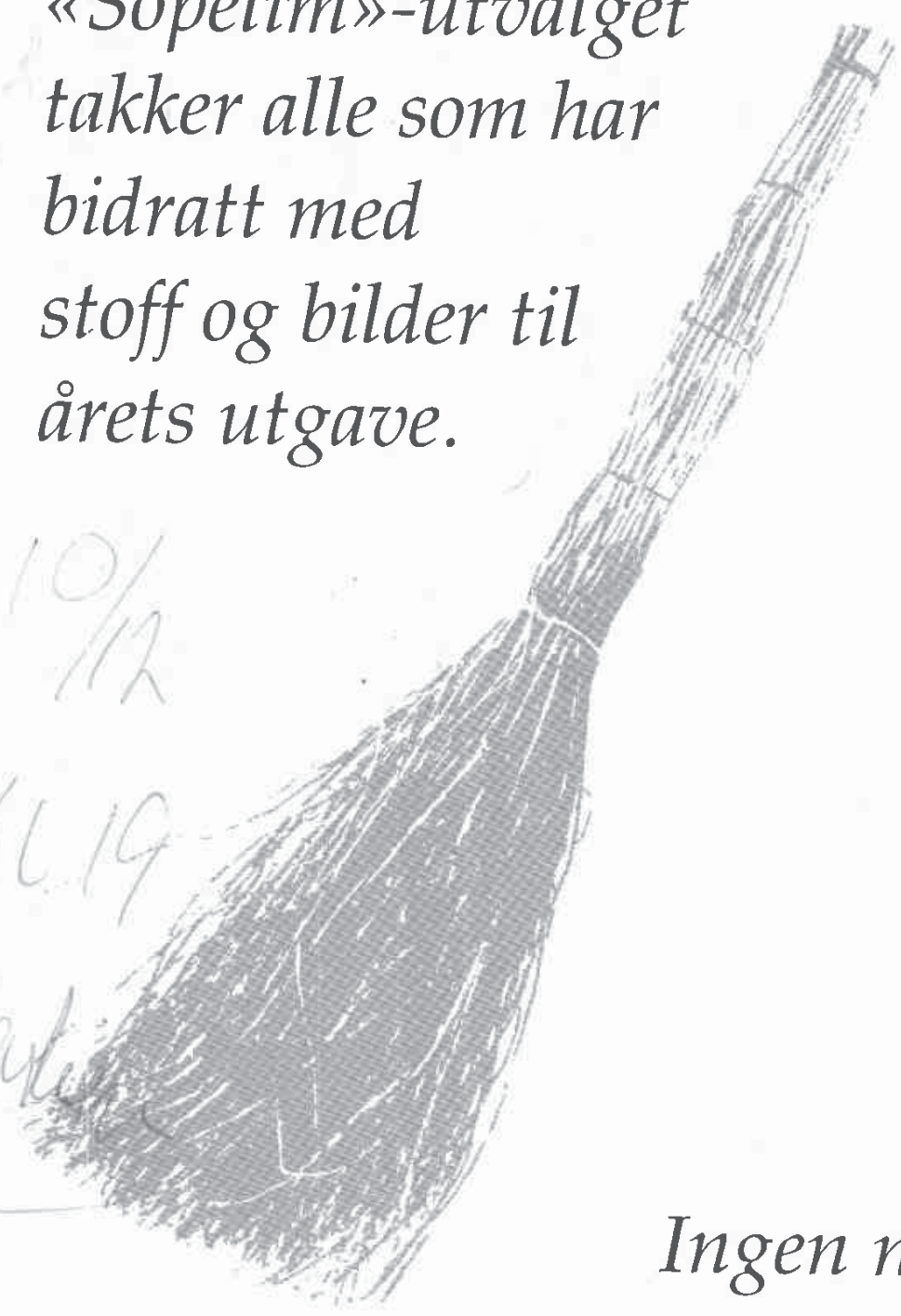
Per Nordal
Leder i Nesodden Historielag

«Sopelim»-utvalget
takker alle som har
bidratt med
stoff og bilder til
årets utgave.

10/
112

KL 19

Flavie

Ingen nevnt
– men ingen glemmt